

УДК 37.046.16+378.112

Микола ХЛАПУК,

*доктор технічних наук, професор,
завідувач кафедри гідротехнічних
споруд Національного університету
водного господарства та
природокористування, м. Рівне*

Юлія ХЛАПУК,

*магістр з державного управління
Національного університету
водного господарства та
природокористування, м. Рівне*

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ УПРАВЛІННЯ НАСТУПНІСТЮ СТУПЕНЕВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Визначено критерії та показники управління наступністю ступеневої вищої освіти; фактори, що впливають на показники на сучасному етапі. Розглянуто можливі шляхи підвищення якості показників наступності ступеневої вищої освіти у контексті управління.

Ключові слова: *наступність освіти; критерії управління; якісні показники; галузь вищої освіти.*

Определены критерии и показатели управления последовательностью ступенчатого высшего образования; факторы, влияющие на показатели на современном этапе. Рассмотрены возможные пути повышения качества показателей последовательности ступенчатого высшего образования в контексте управления.

Ключевые слова: *последовательность образования; критерии управления; качественные показатели; образовательная отрасль.*

Criteria and indicators for management of gradual higher education succession have been determined; factors that influence indicators nowadays. The approaches for increasing the quality of the indicators of gradual higher education succession in the context of management have been considered.

Keywords: *education succession; criteria of management; high-quality indicators; branch of high education*

Постановка проблеми

На даному етапі актуальність наступності системи етапів освіти України визначається завданням її модернізації, гострою необхідністю забезпечення неперервності та цілісності освіти. Важливе значення для забезпечення наступності та неперервності у галузі вищої освіти має ефективне управління наступністю, що здійснюється за рядом критеріїв. Наступність ступеневої вищої освіти є актуальною проблемою у контексті сучасної розбудови національної системи

освіти. Вибір показників управління наступністю є основою для аналізу ефективності управлінської діяльності у вищезазначеному аспекті.

Дослідження

На сучасному етапі наступність є недостатньо дослідженим педагогічним явищем. У різних визначеннях наступності враховуються такі характерні особливості, як: взаємодія попередніх і нових знань з метою побудови системних і поглиблених знань; розвиток модернізованої педагогічної системи; накопичення прогресивних елементів; послідовність та системність навчального матеріалу, наявність взаємозв'язків та узгодженості ступенів та етапів навчально-виховного процесу; єдність навчального процесу, дотримання його логіки; послідовність, перспектива, та орієнтація на вимоги на нових етапах; урахування якісних змін в особистості особи, що навчається, а також забезпечення внутрішньопредметних зв'язків між окремими етапами навчання; зв'язок організаційно-методичного забезпечення етапів освіти, які межують один з одним. Аналіз наступності освіти повинен враховувати філософський, психолого-педагогічний, соціальний, організаційно-управлінський, методичний, а в аспекті ринкової економіки і екологічний, економічний, медичний, фізіологічний, гігієнічний, правознавчий та інші аспекти [1].

Окрім того, необхідним є врахування внутрішнього аспекту наступності - на окремому етапі освіти та зовнішнього - між межуючими етапами освіти з метою досягнення її цілісного впливу.

Необхідність наступності пов'язаних між собою ланок навчання обґрунтована в працях Я.-А. Коменського, Й.-Г. Песталоцці, К. Ушинського, С Русової. Основним принципом наступності є тісний взаємозв'язок усіх ланок освіти, враховуючи те, що саме у взаємозалежності і взаємній орієнтації послідовних освітніх ланок полягає неперервність та наступність навчання і розвитку.

Наступність повинна забезпечувати поступовий перехід з одного вікового періоду в інший на основі здобутого особою, що навчається, досвіду. Якісний перехід відбувається у тому випадку, якщо попередній рівень навчання певним чином готує особу до наступного рівня – орієнтуючись на вимоги до рівня знань, ступінь поінформованості, психологічну адаптацію тощо. Ефективне управління наступністю забезпечує комфортне входження осіб, що навчаються, в нові умови, що викликає підвищення власне ефективності виховання та навчання щодо кожної наступної ланки навчального процесу.

Безпосередньо пов'язаним з наступністю аспектом навчального процесу є перспективність освіти. Якщо наступність означає врахування навчального рівня осіб на визначеному етапі навчання та опору на нього, то перспективність навчання полягає у визначенні пріоритетних напрямів підготовки осіб до визначеного етапу. Тобто, наступність є передумовою спадкоємності навчання.

Управління наступністю освіти в Україні на даному етапі визначає певні шляхи забезпечення наступності, а саме:

- підсилення соціального значення проблеми наступності у кваліфікаційній підготовці викладачів шляхом розкриття сутності та практичного значення наступності як принципу освіти, регулятора в організації навчального процесу на різних етапах педагогічної діяльності;

- втілення теоретичних розробок і педагогічних досягнень у практику, урахування надбань педагогічного досвіду із проблеми наступності у формуванні основних положень наукових досліджень;

- проектування й організація змістового та процесуального компонентів педагогічної діяльності на основі гуманістичного підходу до організації навчального процесу;

- підсилення мотиваційної сторони навчальної діяльності

- забезпечення цілісності неперервного характеру системи освіти шляхом вирішення протиріч, які виникають у процесі навчання на суміжних ступенях освіти;

- розроблення засобів освітньо-педагогічного управління на суміжних ступенях освіти;

- проведення діагностико-корекційної роботи із запобігання труднощам у навчальному процесі на суміжних ступенях освіти [2].

Неперервність та цілісність освіти на всіх етапах є відповідною до системи критеріїв і показників наступності та критеріїв і показників якості освіти.

Управління наступністю поєднує діяльність керівників у системі навчально-виховного процесу, діяльність керівників у системі навчально-пізнавального процесу, а також самостійну навчальну діяльність на засадах самоменеджменту. Власне модель управління наступністю включає принципи управління, а також: створення інформаційного поля управління наступністю, побудову циклів управління наступністю, визначення рівня управління різними суб'єктами управління.

Застосовуючи теоретичні аспекти управління наступністю ступеневої вищої освіти на практиці, суб'єкти управління наступністю ступеневої вищої освіти повинні організувати роботу із забезпечення наступності між освітніми установами без порушення наступних зв'язків у цілях і завданнях, змісті та методах, формах організації навчання та виховання, приділяючи належну увагу вимогам суспільства до якості освіти.

Для визначення ефективності управління наступністю ступеневої вищої освіти доцільно встановити критерії та показники, за якими можна буде проводити оцінку. Під критеріями матимемо на увазі найбільш загальну характеристику результатів управлінської діяльності. Окремі результати діяльності суб'єктів управління є показниками управлінської діяльності, що носять підлеглий характер стосовно критеріям і є основою для їх визначення. Таким чином, сукупність показників буде виражати критерій оцінки. У контексті управління наступністю ступеневої вищої освіти в Україні доцільно розглядати в першу чергу якісні показники, базуючись на розгляді системи та методів управління наступністю, структури, ефективності роботи управлінських ланок. Показниками будуть оперативність роботи суб'єктів управління та надійність і оптимальність систем управління. У практичному трактуванні – це своєчасність використання інформації щодо законодавства у сфері освіти; регулярна співпраця органів управління наступністю освіти з особами, що навчаються і знаходяться у процесі прийняття рішень щодо продовження навчання для здобуття вищого наукового ступеня. Такого роду співпраця полягатиме у своєчасному наданні необхідної інформації, роз'яснювальній роботі у вигляді консультацій, прове-

дення зібрань тощо, а також наданні певної педагогічної допомоги для створення оптимальної психологічної атмосфери на кожному етапі навчання.

Надійність системи управління виявляється безпосередньо у її функціонуванні. Показниками надійності системи управління наступністю ступеневої вищої освіти є безвідмовність (безперервна ефективна робота щодо даної категорії управління) та відновлюваність – тобто швидке усунення збоїв у роботі системи та відтворення здатності функціонувати у заданому режимі). Високі показники надійності управління забезпечуються при науково обґрунтованій структурі управління та інформаційної системи, раціональній технології процесів управління, якісному підборі кадрів.

Для визначення ефективності управління наступністю можна використати такі показники, як: порівняння витрат на раціоналізацію з результатами діяльності об'єктів управління та динаміка витрат на управління (роботу суб'єктів управління наступністю ступеневої вищої освіти) порівняно із загальними витратами системи управління у галузі вищої освіти.

Оціночним критерієм управління наступністю є ефективність управління. Саме забезпечення високої ефективності управління є складовою загальної проблеми наступності ступеневої вищої освіти в Україні. Для визначення ефективності управління доцільним є порівняння фактичних даних з плановими, або нормативними, що стосується кількості осіб, що продовжують досягнення кожного наступного наукового ступеня, а також застосування якісної оцінки ефективності за допомогою експертів.

У практичному значенні результатом ефективної управлінської роботи є високий показник завершеності навчання, якісна наукова діяльність суб'єктів наступності вищої освіти.

Для ширшого розуміння ефективності управлінської діяльності в аспекті наступності ступеневої вищої освіти варто окремо розділити показники, що стосуються різних суб'єктів управління ступеневою освітою. Щодо державного впливу – критерієм є ефективна робота державних органів у галузі вищої освіти в цілому, що визначається вимогами до роботи державних органів згідно загальної моделі влади. В першу чергу, має значення законодавче підкріплення важливості наступності освіти. У законі України про освіту зазначено, що саме наступність є однією з обов'язкових умов для здійснення неперервності процесу здобуття знань, яка певною мірою має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням вікових особливостей осіб, що навчаються, на суміжних ступенях освіти. [3]. Законодавче регулювання є суттєвим фактором дотримання ВНЗ високого рівня якості освіти на всіх етапах, оскільки законодавство зобов'язує ВНЗ дотримуватись умов забезпечення державної гарантії якості вищої освіти. Законодавство ставить вимоги до ВНЗ до акредитації напрямів підготовки та спеціальностей у ВНЗ. До якісних характеристик відносяться: виконання навчального плану за показниками: перелік навчальних дисциплін, години, форми контролю; підвищення кваліфікації викладачів постійного складу за останні 5 років; результати освітньої діяльності (рівень підготовки фахівців); успішно та якісно виконані контрольні завдання; організація наукової роботи; наявність у структурі навчального закладу наукових підрозділів та участь студентів у науковій роботі (нау-

кова робота на кафедрах та в лабораторіях, участь в наукових конференціях, конкурсах, виставках, профільних олімпіадах тощо) [4].

Ключова роль в управлінні наступністю вищої освіти відіграють ВНЗ.

Окремим питанням є самоосвіта як одна з ключових ланок наступності освіти. Критерієм управління наступністю щодо самоосвіти є ефективність управління для забезпечення особам, що навчаються, належних умов навчання. З боку державних органів – це вдосконалення законодавства, наприклад надання соціальних пільг особам, що займаються підвищенням власного професійного рівня, зобов'язання роботодавців до лояльності щодо умов роботи для працівників, які практикують самоосвіту в процесі підготовки до отримання вищого ступеня освіти. З боку навчальних структур – це можливість відвідування особами, що бажають покращувати власний рівень знань, окремих лекцій, підготовка курсів, зустрічей, тощо на громадських засадах для широкого кола осіб.

Висновки

Розгляд ситуації щодо показників управління наступністю ступеневої вищої освіти в Україні показує, що необхідно виконати ряд кроків для підвищення ефективності управління як базового критерію. Від результату управлінського впливу залежатиме власне виконання функції наступності освіти як поглиблення освіченості та ментального розвитку осіб, що навчаються. Логічно, що покращення ситуації щодо наступності ступеневої вищої освіти вплине і на перспективність даної галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. В. Кожевніков. 14.11.2006 Наступність етапів освіти.
2. О. Вашуленко. 09.05.2007 Дидактичне забезпечення наступності.
3. Верховна Рада України. Закон від 17.01.2002 № 2984-III «[Про вищу освіту](#)».
4. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Наказ № 689 від 13.06.2012 «Про затвердження Державних вимог до акредитації напряму підготовки, спеціальності та вищого навчального закладу».